

Journalismin tonttia mittailemassa

Toimittajien käsityksiä journalismista ja sen ajankohtaisista haasteista¹

Toimittajat ovat julkisuuden ammattilaisia, joilla on itsellään julkisuuskonngelma. Monet pohtivat tahoillaan journalismin ajankohtaisia pulmia ja haasteita, mutta näistä asioista puhutaan harvoin julkisesti. Silloinkin kun 'ilta ja keskustelu syvenevät', joitakin toimittajia ahdistaa se, että puheesta ei uskota seuraavan mitään. Toimittajat itse ilmaisevat asian esimerkiksi näin:

Tietysti aina aluksi tuntuu, että toisill {toisten talojen toimittajilla} on paljon haus Kempaa, mut sitten kun ilta syvenee, niin (naurahtelua) ongelmia on joka paikassa.

Tai näin:

Minä en tykkää näistä journalistiyhdistyksien tapaamisista, missä sitten parannetaan sitä lehtee sen kaljan kanssa. Ne ei johda koskaan mihinkään kun riitelyyn vaan. Saahan sitä puhua ja keskustella, mutta ei se johda mihinkään. Haukkuvat toistensa juttuja (nauraa), et se ei oo rakentavaa ollenkaan.

Tilanne on tuskin aivan näin patologinen. Journalismista puhumisella on varmasti merkitystä, ainakin jos tuossa puheessa onnistutaan määrittelemään asioita riittävän kiinnostavasti ja haastavasti. Tällaiseen keskusteluun pitäisi toki osallistua muiden kuin toimittajien, mutta tässä kirjoituksessa aloitetaan heistä. Olen haastatellut tätä kirjoitusta varten kuutta toista Savon Sanomien toimittajaa keväällä 1997 ja eriteltyt heidän käsityksiään journalismin tilasta ja haasteista.

Tarkoituksena ei ole ollut hahmottaa toimittajien henkilökohtaisia arvoja tai arkisen työn usein teknisiä ja organisatorisia pulmia. Päähuomio on kohdistettu siihen, millaisia haasteita journalismi nykypäivänä kohtaa ja miten toimittajat haluaisivat niihin vastattavan. Kyse on siis toimittajien tavoista määritellä journalismia suhteessa ympäröiviin ideoihin, trendeihin ja intresseihin. Yritän täsmentää toimittajien esiinnostamia kysymyksiä ja viemään eteenpäin niitä koskevaa keskustelua. Kriittisellä luennalla olen erotellut haastatteluista kolme erilaista puhetapaa, joilla yhdet ja samat toimittajat jäsentävät journalismia. Puhetavat eivät siis palaudu yksittäisiin toimittajiin.²

Puhetavat avautuvat ehkä paremmin, jos ne sijoitetaan aluksi jonkinlaiseen 'maisemaan'. Haastattelujen perusteella moni asia näyttäisi olevan toi-

mittajille avoin. Heidän käsityksensä journalismista eivät ole täysin yhteneväisiä eivätkä lukkoonlyötyjä. Myös näkemykset ympäröivistä haasteista ja niiden heijastumisesta journalismiin vaihtelevat. Toimittajat näyttäisivät seisovan *tontilla*, jolle he kuvittelevat omaa ideaansa journalismista. Tuo idea perustuu omiin kokemuksiin vallitsevasta journalismista, joka tuntuu kuitenkin heistä puutteellista, jälkeenjääneeltä tai jopa harhaanjohtetulta.

Yhdessä puhettavassa tontille nouseva journalismi muistuttaa *peruskoulua*. Siinä journalismia vaaditaan vastustamaan yksilöllistymistä ja puolustamaan sivistävän uutisjournalismin ihannetta. Toisen ajattelun mukaan journalismi on kuin *tavaratalo*, jonka keskeisin tavoite on turvata sisällön monipuolisuus ja yleisön valinnanvapaus. Kolmas puhetapa on kriittinen edellisiin nähden. Siinä ajatellaan, että olipa journalismi millainen rakennus tahansa, se pitää kiireesti peruskorjata. Kutsun tätä ajattelua *saneerauspuheeksi*.

Puhetapojen erittelyllä saadaan esiin erilaisia näkemyksiä siitä, mitkä ovat journalismin ongelmia ja mitä niille olisi tehtävä. Peruskouluaajattelussa ongelmien nähdään tulevan ensisijaisesti toimitusten ulkopuolelta: markkinoilta, omistajilta ja valtaapitäviltä. Tavaratalopuheessa korostuvat sitävastoin journalismin omat luutumat: vanhanaikaisuus ja monipuolisuuden puute. Saneerauspuheen vallitseva ajatus taas on, että journalismin pitäisi muuttua itse ja sen pitäisi muuttaa myös ympäröivää maailmaa.

Journalismi peruskouluna

Sopivien kielikuvien löytäminen puhetavoille on aina ongelmallista, eikä journalismin vertaaminen peruskouluun tee tässä suhteessa poikkeusta. Pysin tällä nimityksellä korostamaan ajatusta journalismin universaalisuudesta. Journalismi ja peruskoulu on tarkoitettu yhtäläisesti kaikille 'säättyyn' katsomatta. Heti kun tästä periaatteesta tingitään, journalismissa ajaututaan tämän ajattelun mukaan vaikeuksiin.

Yleisyys ja yhtäläisyys lunastetaan peruskoulupuheessa asettamalla journalismin tehtäväksi yleisesti hyödyttävän tiedon välittäminen. Tämän tiedon tehtävänä on tarjota *ihmisille rakennuspalikoita yhteiskunnallisten toimintojen analysointiin*. Ei-yhteiskunnallinen ei ole yhtäläistä, joten siitä kertominen ei voi olla journalismin ydintehtävä. Sitä mitä 'tieto' on, kuka sitä määrittää tai mikä on yhteiskunnallista, ei yleensä problematisoida. Tämä ei tarkoita sitä, että peruskoulupuhe olisi kritiikitöntä. Sen kritiikki ei vain kohdistu tällaisiin kysymyksiin.

Ajatus kansan sivistämisestä sisältyy peruskoulupuheeseen usein hyvin välillisesti. Ajoittain se halutaan nimenomaan kieltää, vaikka ajatus kul-

kisikin sen suuntaan. Seuraava esimerkki on avoimuudessaan poikkeuksellinen.

Siinä on se ikuinen meidän ristiriita, että ollaanko me {toimittajat} kansansivistäjiä vai ajolehdistä me vaan niinkun roskalehet kansan alhaisten intohimojen virrassa. Et tässä välillä on se sivistyslinja voitolla ja välillä on taas sitten tämä sanoisko rahansaalistuslinja voitolla. Et tehään semmoista lehteä, mitä ihmiset haluaa eikä suinkaan {semmoista lehteä}, millä ne viisastuu.

Kansan sivistämiseen liittyy tuntemus toimittajien erityisestä moraalisuudesta. Tämä moraalit erottaa toimittajat sekä yleisöstä että muista eliiteistä. Peruskoulupuheessa toimittaja on henkinen erakko, joka saa voimaa juuri yksinäisyydestään. Sama eetos tulee välillisesti esiin myös silloin kun puhutaan siitä, kuka saa määritellä journalismin sisältöjä. Kun toimittajia verrataan kansalaisiin, valtaapitäviin tai rahamaailmaan, toimittajat erotuvat joukosta muita moraalisempina.

Joskus on mietitty niitä lukijaparlamentteja ja semmoisia. Mutta nythän mennään taas siihen kysymykseen, että kuka se sitten sanelee journalismin sisällön? Että jos sitä ei saa sanella valtaapitävät eikä rahamaailma, niin saneleeko sen sitten tavallinen ihminen? Täähän on tää vanha juttu, että "tarjotaan kansalle sitä mitä kansa haluaa" ja sillä varjolla tarjotaan semmoista viihdemoskaa sitten. Joku on kerran sanonut musta hirveen hyvin, että kansalle on tarjottava sitä, mitä se kaipaa, mutta ei tiedä kaipaavansa. (...) Että ei niinku hyvältä tuntuu vaan niinku tärkeältä tuntuu.

Koska toimittajat ottavat peruskoulupuheessa etäisyyttä kansalaisiin, on luontevaa, että kansa ja lukijakunta alkavat näyttää heidän silmissään varsin yhtenäiseltä joukolta. Tämä tekee peruskoulupuheesta sen omasta näkökulmasta demokraattista. Se ei suosi eikä syrji ketään, vaikka se on itse muiden yläpuolella. Lukijoiden tasa-arvoisuudesta halutaan pitää kiinni, vaikka omat kokemukset puhuisivat ajoittain sitä vastaan. Se että ihmisten kiinnostuksen aiheet ja tavat ymmärtää maailman tapahtumia ovat erilaisia, ei anna oikeutta tinkiä yleisestä puhuttelusta.

Puheen sisällä esiintyy jonkin verran eroja siinä, mitä tästä idealin ja käytännön erosta seuraa. Silloin kun faktat ja uutiset ymmärretään itsessään yhtäläisiksi, mitään ristiriitaa ei ole. Mitä laajemmalle joukolle jokainen uutinen kirjoitetaan, sitä paremmin journalismi toteuttaa tarkoituksaan. Tästä näkökulmasta pahinta mitä toimittaja voi tehdä, on miettiä kenelle hän kirjoittaa tai kenelle hänen kirjoittamansa asiat ovat merkittäviä.

Ei sitä lukijaa ajattele. Se on ihan oma tapahtumansa sitte. Se on se fakta, miten sen käsittelet. Et ei siinä ajattele sitä (...) keihin se vaikuttais tai keihin se kohdistuis. Ei normaalijuttua voi sillä tavalla tehdä.

Seuraavassa sama asia sanotaan hieman toisin. Ensin siinä kiistetään yhtäläisen yleisön olemassaolo, mutta sanotaan sitten, että 'hyvä juttu' pu-

huttelee kaikkia samalla tavoin. ‘Hyvyys’ on tietenkin erittäin väljä käsite. Tulkitseen sitaattia niin, että puhujan mielessä ovat nimenomaan hänen omat ammatilliset kriteerinsä, joiden ajatellaan sopivan sellaisinaan muillekin. Näin ollen toimittajan näkökulmasta ihmisten väliset erot eivät ole merkittäviä, koska astuessaan journalismin yleisöksi he ovat riittävän samanlaisia. Sitaatissa annetaan ehkä vihiä myös sellaisesta ajattelusta, että journalismin tavoitteet ja arvostukset ovat lähtöisin siitä itsestään. Hyvä juttu, kova uutinen tai skuuppi ovat toimittajille tärkeitä niiden itsensä vuoksi. Se että ne tarjoillaan kansan luettavaksi, on lopulta sivuseikka.

H: Lukijoita on ihan turha tyypitellä. Niitä on juuri tarkalleen niin paljon kuin on lehdellä levikkiä, vähän ehkä enemmänkin. Tyypittely on vaarallista.

T: Miten sellaiselle joukolla voidaan kirjoittaa?

H: Kyl mä luotan ihmiseen sen verran, että jos juttu on hyvä, jos juttu on kiinnostava, oli se sitten uutinen tai henkilöhaastattelu, reportaasi tai mikä tahansa, niin kyllä mä luotan lukijaan. (...) Ihminen, joka on lukutaidon oppinut, se ymmärtää myös mikä on hyvä juttu. Ei sitä sen enempää tarvi ihmisistä tietää.

Toisinaan yhtäläisen puhuttelun eteen joudutaan tekemään enemmän töitä. Tällöin avuksi tulee ajatus esimerkiksi koulutuksen ja elinkeinon perusteella paikannettavista tasoista, joille ihmisten oletetaan sijoittuvan. Ratkaisu siihen, miten puhutella yhtäläisesti eri tasolla olevia ihmisiä, on perin yksinkertainen: juttujen kielellistä vaatimustasoa on laskettava niin, että kaikki voivat sen ymmärtää. Alinta ja peruskoulupuheen kannalta ratkaisevaa tasoa edustaa oletus Pihtiputaan tai Maaningan mummosta. Tästä oletuksesta pidetään kiinni täysin tietoisena siitä, että jotkut pitävät sitä vanhanaikaisena ja että ‘sivistyneempien’ lukijoiden arvellaan jättävän jutun lukematta. Tämä hinta halutaan peruskoulupuheessa joka tapauksessa maksaa.

H: [M]inä lähen aina (...) tästä perussäännöstä, että sen Maaningan mummon pitää ymmärtää joka jumalan sana, mitä minun tekstissä on. Sivistys-sanoja siellä ei saa olla selittämättä niitä. (...) Sen kielen on oltava semmoista, että se tajutaan. Siinä ei oo mitään lähtötason vaatimuksia lukijalla kovin paljon.

T: Mistä se käsitys Maaningan mummosta tulee?

H: Mitäs meidän on väestön keskimääräinen koulutustaso? Se on noussut siitä seittämästä luokasta. Se alkaa sen peruskoulun tasolla kohta olla (...) Jos nyt lähtee siitä, että lehtee pitäis pystyä lukemaan lasten, nuorten, työikäisten ja vanhusten katsomatta niitten koulutustaustaa, niin ehkä se suurempi haarukka on, että löytää jotain sieltä itelleen tarpeellista. Jos ees kieli on semmoista, minkä ymmärtää.

Oletusyleisöstä puhuttaessa peruskoulupuheessa esiintyy hajontaa. K kaikille Pihtiputaan mummo ei ole ainoa mittari vaan *muillekin ihmisille pi-*

tää pystyä kirjoittamaan. Tämä tulee esiin jo edellisessä sitaatissa, jossa toivotaan, että erilaiset lukijaryhmät löytäisivät lehdestä *jotakin itselleen tarpeellista.* Myönnytyksenä yleisön heterogeenisuudelle peruskoulupuheessa esiintyy myös sellaisia määreitä kuin *kiinnostavuus* tai *yleinen kiinnostavuus*, joissa ihmisiä ei enää voida sijoitella toisistaan selkeästi erottuville tasoille. Siihen mikä on 'yleisesti kiinnostavaa' pätevät samat ehdot kuin 'hyvään juttuun' edellä. Yleisön käsitysten kiinnostavuudesta ei uskota eroavan radikaalisti siitä, mitä toimittajat sillä ymmärtävät.

Vaikka yhtäläisyydestä tingittäisiinkin jonkin verran, peruskouluajattelussa torjutaan ehdotukset yleisön tietoisesta segmentoinnista. Palvelevia juttuja, kuten erilaisia testejä tai tilastaselvityksiä voidaan tehdä, jos ne ovat 'yleishyödyllisiä'. Asuntojen tai ruuan hintoja sopii vertailla, mutta esimerkiksi viinitestejä ei hyväksytä, koska niissä ajatus yleisestä ja yhtäläisestä puhuttelusta ei täyty.

Mä vähän vierastan sanaa 'valistus'. Oikeestaan sanaa kuluttajakin, mutta semmonenhan on yks tapa (...) elikä siis tietty vertailu. Tämmönen siis sanotaan asuntojen hinnat on ehkä yks. (...) [E]ttä vertaillaan eri puolilla maata asuntojen hintoja ja sitte voidaan mennä vaikka Kuopion kaupungissa vertailemaan niitä. No, yks varmaan käytetyimmistä on joku bensan hintasota tai sitten kauppavertailut. Niitähän on tehty joka läänissä. Nää on siis vaan esimerkkejä.

Peruskouluajattelussa kiteytyy monia journalismin perusarvoiksi miellettyjä asioita. Journalismin tehtävänä on yhteiskunnallisesti virittyneen tärkeän tiedon välittäminen. Toimittajalla katsotaan olevan keskeinen rooli tuon tiedon etsimisessä ja esittämisessä. Häneltä edellytetään sitoutumattomuutta ja korkeaa moraalialia. Tämä ankaruus välittyy myös toimittajan suhteeseen yleisöön. Yleisöltä odotetaan kuuliaisien oppilaan asennetta. Sen tulee suhtautua asioihin vakavasti ja ennen kaikkea luottaa journalismiin ja sen valitsemiin tietolähteisiin. Toimittajan moraalisuus on suoraa seurausta kansan 'alamittaisuudesta'. Ellei kansa olisi sivistyksen tarpeessa, journalismissa voitaisiin ottaa ehkä rennommin, eikä toimittajankaan tarvitsisi olla niin moraalinen hahmo. Vielä kurssinmuutoksiin ei nähdä aihetta.

Tämä yhtälö vaivaa monia toimittajia. Ne jotka eivät hyväksy peruskoulupuheen ankaraa suhtautumista yleisöön, epäilevät tällaisen journalismin peruslähtökohtia. He kysyvät, ovatko yleisyys, yhtäläisyys ja moraalinen ankaruus sittenkään journalismin perimmäisiä arvoja vai ovatko ne peräti sen ongelmia?

Journalismi tavaratalona

Vielä kymmenisen vuotta sitten journalismin vertaaminen tavarataloon olisi tullut kysymykseen ehkä vain ilmoitusosaston tai talousjohdon palaverissa. Nykyisin toimittajatkin tunnustavat avoimesti, että sanomalehti on tuote, jonka menestys mitataan myös taloudellisesti. Asiaksläheisyyttä on totuttu ajattelemaan myös demokraattisena eleenä, koska siinä tarjotaan valinnanvapautta yksityisille ihmisille. Demokraattisuudella ei viitata tässä yhteydessä yhtäläisyyteen tai tasa-arvoisuuteen vaan vaihtoehtojen runsauteen.

Tavaratalopuheessa lähdetään liikkeelle toimittajien tavalla tai toisella tunnistaman peruskouluidean kritiikistä. Sen mukaan peruskouluajattelun vastaus ajan haasteille – erityisesti lukijakunnan puhuttelemisen yhtenä ja yhtäläisenä yleisönä – on väärä. Sen oma perusteluketju kulkee seuraavasti: Millään journalistisella tuotteella ei voi olla yhtenäistä yleisöä, jota voisi puhutella samalla tavoin. Niinpä journalismin ei tule edes yrittää tarjota kaikille yhtäläisesti samaa vaan *jokaiselle jotakin*. Sen tulee antaa lukijoiden itse päättää, mikä heitä kiinnostaa tai hyödyttää. Journalismin keskeisin arvo on valinnanvapaus ja keskeisin ongelma tämän vapauden rajoittaminen.

Jos on tämmönen hirvee massa niin, et mä oon ihan varma, et ei kaikki lue. Et eihän voi kirjottaa kaikille. (...) Ne ihmiset lukee, jota aihe kiinnostaa. (...) Joku asia kiinnostaa toista, siis et kylhän pitää olla eritasosia ja erilaisii. Et ei musta homogeneenista joukkoo voi ajatella eikä Pihtiputaan mummoa. Ei se oo enää.

Valinnan vapauden tuottaminen vaatii toimittajilta paljon. Puheessa korostetaan, että monipuolisuutta ei synny, elleivät toimittajat ole itse henkisesti avoimia. Heidän on annettava palstatilaa ihmisille, ajatuksille ja elämäntavoille, joita he eivät välttämättä itse hyväksy. Journalismin tulisi *kerrota monia totuuksia*. Moniarvoisuus uhkaa kuitenkin usein vesittyä jo toimittajien omassa asenteissa.

Meillä on toimittajakunnassa semmosia ihmisiä, jotka karsinoi tehtävät. Ne täysin halveksii jotakin toimintaa. Sitte jotakin mieleistä {nämä samat toimittajat} nostavat hirmu ylös. Mut toimittajien pitäs ymmärtää semmosia asioita, mitä ei ite harrasta tai pidä tärkeenä.

Tavaratalopuheen hellimä vapaus tarkoittaa lähes poikkeuksetta yksilöllisen kuluttamisen vapautta. Se mitä lukijat lehdestään lukevat, halutaan jättää heidän omaksi asiakseen. Yleisön moninaisuus täytyy vain tunnustaa. Riittää kun hyväksytään, että *joku kattoo sen kovan uutisen ja joku lukee sitten sen parsasta hyvin tehdyn jutun*. Peruskoulu- ja tavaratalopuheen suhde yleisöön on siis etäinen, vaikka ne päätyvät tähän hyvin eri suunnista.

Tästä eteenpäin tavaratalopuheessa käy ilmeiseksi, kuinka 'liukas' käsite vapaus oikein on. Kun toimittajat puhuvat vapaudesta, he eivät usein halua edes ajatella mitä sillä tarkoitetaan. Tämä liukkaus nousee esiin tilanteissa, joissa vapaus näyttää asettuvan vastakkain jonkun muun arvon kanssa. Tällaiseen asetelmaan joudutaan tavarataloajattelussa esimerkiksi silloin kun puhutaan journalismin 'markkina-arvosta', yleisöpalautteen merkityksestä, juttujen ja osastojen arvottamisesta tai palvelusta. Ensimmäisessä tapauksessa valinta on vielä suhteellisen helppo, mutta muissa tilanteissa ajaudutaan vaikeuksiin ja päädytään lopulta tinkimään vapauksista. Käsittelen näitä tilanteita seuraavassa hieman tarkemmin.

Tavaratalopuheessa ollaan usein aidosti huolissaan journalismin taloudellisesta menestyksestä ja markkina-arvosta. Joillakin toimittajilla on jopa tapana tehdä 'markkinatutkimusta' omalla ajallaan. He seuraavat *kärpäsenä katossa* kahviloissa, mitä ihmiset lukevat lehdestä. Havaintojen mukaan lukijoiden ja toimittajien maailmat ovat etäällä toisistaan, mitä pidetään lehden ja ylipäättään journalismin heikkoutena. Tällaisia havaintoja ei kuitenkaan pidetä vielä luotettavina vaan yleisöstä kaivataan yleistettävää tietoa, jota uskotaan saatavan vain toistuvilla lukijatutkimuksilla.

Tavaratalopuheessa tietoa halutaan nimenomaan ihmisten tavasta lukea lehteä. Sen sijaan heidän muu elämänsä tai ongelmansa ovat heidän omia asioitaan, jotka eivät toimittajia sanottavammin kiinnosta. Toisaalta juuri tällaisen tiedonhan luulisi palvelevan journalismin taloudellista menestystä. Tavaratalopuheessa tällaisia kyselyjä pidettäisiin kuitenkin epäcettisinä. Näiden arvojen kohtaamisessa yksilöiden vapaus painaa siis enemmän kuin lehden taloudellinen menestys.

Yleisöpalautteesta puhuttaessa vapaus osoittautuu huomattavasti suhteellisemmaksi. Puhdasoppisessa tavarataloajattelussa oltaisiin luultavasti sitä mieltä, että 'asiakas on aina oikeassa'. Toimittajat eivät kuitenkaan ajattele näin. Yleisöpalautetta epäillään kaikissa puhetavoissa. Tavaratalopuheessa kelpuutetaan oikeastaan vain sellainen palaute, jossa lukijat kiittävät journalismin monipuolisuutta tai vaativat sitä lisää. Tällaisten viestien ulkopuolelle jää kuitenkin valtaosa siitä palautteesta, jota toimittajat saavat. Niitä joiden kuluttamisen vapautta ei haluta erityisemmin rohkaista, nimitetään pilkkuviilaajiksi, vauhottajiksi, oman edun tavoitteilijoiksi tai puolihulluiksi.

Myös suhtautumisessa journalismin segmentoimiseen vapaus aiheuttaa vaikeuksia. Vaikka 'jokaiselle jotakin' ajattelu tuntuisi puoltavan elämäntapavetoisia osastoja ja teemasivuja, niiden sisältöihin ja etenkin niiden lisäämiseen suhtaudutaan kriittisesti. Myöskin jo osittain eriytyneiden osastojen – kuten kulttuuri- ja taloussivujen – sovittamisessa erilaisten osayleisöjen tarpeisiin halutaan edetä varovaisesti. Seuraava esimerkki edustaa

kaikkein myötämielisintä asennetta. Siinäkin tuodaan esiin varauksia, jotka osoittavat, että asian hyväksyminen on toimittajille tiukka paikka.

Se nyt on aika kärjistettyä sanoo tietysti niin, että ne lukijat on asianosaisia, mutta aika pitkälle se on. (...) Kyl {jutut} kiinnostaa aina joka kerta eri ihmisiä. Ne joilla on tuttava {tietystä yrityksessä} töissä, ni niitä kiinnostaa se {n yrityksen} homma, että miten kaks se nyt kaverin työpaikalla menee nyt. Sit taas toinen päivä ne sivuuttaa kokonaan {lehden osaston}.

Lukevan yleisön eriytyminen tuottaa ongelmia myös silloin kun pohditaan, miten toimittajien tulisi arvostaa lehden erilaista aineistoa. Tavarataloajattelussa oletetaan, että kaikilla jutuilla ja osastoilla on olemassaolon oikeus niin kauan kuin niillä on lukijoita. Toimittajien on kuitenkin vaikea ajatella johdonmukaisesti näin. Yhtäällä toimittajat saattavat kehua ajanvietetivien *himplampua* ja *kameleonttimaisuutta*, toisaalla he kuitenkin arvostelevat sitä, että *himplampu* vie tilaa *joltakin muulta jutulta, joka saattaisi olla huomattavasti kiinnostavampi*.

Tämä ristiriita selittyy osittain työn arkisilla puitteilla. Lehden käytettävissä oleva tila on rajallinen ja sen täyttämässä käydään eräänlaista nollasummapeliä. Toisaalta 'himplampun' ja journalistisesti kunnianhimoisen aineiston vastakkainasettelu kuvastaa syvempää paradoksia, joka liittyy tavaratalopuheeseen ja sen taustalla olevaan liberalistiseen ajatteluun. Jos vapaus jätetään ihmisten yksityisasiaksi – ja jos kukaan muu kuin yksittäinen lukija ei voi lopulta päättää, mikä on tärkeätä tai mitä journalismin tulisi tehdä – journalismin tekemiseltä uhkaavat kadota kriteerit.

Toimittajien pohdiskelu kuvaa sitä, että näitä kriteerejä ei haluta jättää vain markkinavoimille. Tämä tarkoittaa sitä, että tavaratalopuheessa asetutaan rajoittamaan vapauksia silläkin uhalla, että journalismin vartiointi sotisi edellä julistettuja arvoja vastaan. Tuloksena on epävarmuutta ja häilyvyyttä, joka tulee esiin seuraavissa palvelemisen ideaa sivuavissa lainauksissa.

[E]ttä lehti olis monipuolisempi kuin pelkästään se politiikan ja talouden paketti ja tietysti ihan virikkeitä (...) Sanotaan nyt tässä on puutarha-aihe ja kalusteitten hankinta, että se palvelis jopa niin pitkälle, ettei tarvii ostaa joltakin puutarhalehtee (...) Ja tässä palaisin siihen vastuuseen, mitä sanoin, että näitä sivuja ei välttämättä tehdäkään huitaisemalla, mutta ne pitäis tehdä sillä tavalla perusteellisesti, että se palvelee myös. Ja palvelutehtävä on yksi mitä minä korostan.

Sitaatissa tuodaan ensiksi esiin palvelun periaate: sanomalehden on oltava täyden palvelun tavaratalo, jonka arvo piilee sen tarjonnan laajuudessa ja kyvyssä kilpailla jopa erikoislehtien kanssa. Tämän tavoitteen vastavoimana on kuitenkin 'perusteellisuus', joka ymmärretään tavalla tai toisella palveluidean vastavoimaksi. Siihen miten nämä voimat – palveleminen ja perusteellisuus – suhtautuvat toisiinsa käytännössä, halutaan oi-

keastaan vastata vain yksittäistapauksissa. Tällöin kysytään, vastaako joku juttu 'journalistisia periaatteita' vai ei.

H: No, eihän ne {teemasivut} mitään uutissivuja oo. Ne on tällöisiä leppoisempia, ajattomia sivuja sinällään.

T: Onks sun mielestä okei? Vai pitäisikö se tila raivata uutisille tai vaikka viihdyttävämmälle aineistolle?

H: Ei, kyllä musta nää puolustaa ihan paikkaansa silloin kun ne on toimitettu kunnolla.

T: Noissahan on taustalla tällainen palveluidea...

H: Niin just joo, joo. Mutta sitä minä en ymmärrä, mitä sen muoti- ja kauneussivun taustalla on muu kuin puffi.

Otteissa voi ehkä nähdä ajatuksen siitä, että palveluideaa ei voida viedä läpi kyseenalaistamatta samalla journalismia itseään. Siihen missä kulkee raja hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän välillä, tavaratalopuheella ei ole valmista vastausta. Sen sijaan yksittäistapauksissa rajanvetoa pidetään mahdollisena. Tässä mielessä tavarataloajattelu toimii samalla logiikalla kuin Julkisen sanan neuvosto. Se ei muotoile periaatteita vaan pyrkii puuttumaan ylilyönteihin.

Vapaudenjulistuksista huolimatta tavaratalopuheessa ei ajatella, että journalismissa 'kaikki käy' tai että 'asiakas on aina oikeassa'. Tässä suhteessa tavaratalo- ja peruskouluajatukset eivät olekaan niin jyrkässä ristiriidassa toistensa kanssa kuin voisi olettaa. Niiden tapa määritellä 'hyväksyttävän' journalismin rajat ja suhtautua niiden loukkauksiin poikkeavat kuitenkin toisistaan. Kun peruskouluvisiossa paalutetaan selkeät rajapyykit ja seisetaan niiden takana, tavaratalopuheessa rajat ovat laveammat, eikä niitä haluta merkitä yleisillä kannanotoilla tai periaatteilla.

Journalismi saneeraustalona

Saneerauspuheessa on kyse toimittajien omasta journalismikritiikistä, jossa vaaditaan rakenteellisia muutoksia. Keskityn seuraavassa sellaiseen kritiikkiin, joka on toimittajien mielestä yleistettävissä koko journalismiin eikä vain heidän omaan työpaikkaansa. Tällaisessa puheessa journalismin ongelmat palautuvat paljolti *vanhanaikaisuuteen, luutuneisiin asenteisiin ja yleiseen aatteettomuuteen*.

Vanhakantaisuus tarkoittaa eri asioita kuin tavaratalopuheessa. Tavarataloajattelussa vanhanaikaisuudella viitataan yleensä menneisyyden jäänneisiin, joista voitaisiin päästä suhteellisen helposti irti tunnustamalla ne. Saneerauspuheessa vanhakantaisuus on sitävastoin ammattikunnan aktiivista konservatiivisuutta, joka heijastuu lähes kaikessa toiminnassa ja etenkin sen suhteessa yleisöön. Tässä puhettavassa journalismin halutaan otta-

van vastuuta yleisöstä. Ei vain niin, että ihmisillä olisi tarjoalla yhtäläistä tietoa (peruskoulupuhe) tai vapautta valita itselleen sopivaa tietoa (tavaratalopuhe) vaan että tuolla tiedolla olisi konkreettista merkitystä heidän elämässään.

Saneerauspuheessa journalismiin suhtaudutaan huomattavan kiihkeästi. Tämä piirre yhdistää sen peruskoulupuheeseen ja erottaa tavarataloajat-
telusta. Intensiivisyys on joskus aggressiivista, mutta usein myös hiljaista pohdiskelua, jossa mietiskellään esimerkiksi tavaratalopuheen *jokaiselle jotakin* -ajattelun kääntöpuolia.

Tästä ollaan monesti puhuttu, että tää nuorten sivu, pitääkö semmoinen yleensä olla lehdessä? Vai pitäiskö koko lehden olla sellainen, että se kiinnostais myös nuoria? Että tämmöinen karsinointi ei minusta aina oo välttämättä hyvä asia. Koska sitten tän logiikan mukaan pitäis olla myöskin erikoissivut nimeltä "aikuiset" ja "vanhukset" ja "lapset".

Saneerauspuheessa palataan tavallaan peruskoulupuheen virittämiin demokraattisuuden ja yhteisen julkisuuden ihanteisiin. Ne eivät kuitenkaan viittaa yhtäläiseen puhutteluun vaan siihen, että juttujen halutaan koskettavan ihmisiä heidän arjessaan ja antavan heille osallisuuden kokemuksia. Ajattelussa on havaittavissa kaikuja kansalaisjournalismista (ks. Rosen 1995). Innoitus ei kuitenkaan kumpua kirjoista vaan itse koetusta ristiriidasta: ammatillisesti uutisarvoiset asiat ja tavat, joilla niistä hankitaan tietoja, eivät tunnukaan ammattiroolin ulkopuolella merkityksellisiltä tai oikeilta.

Saneerausajattelussa viitataan usein toimittajien elitistisyyteen, jota arvosteltiin myös tavaratalopuheessa. Yleisön ja toimittajien kuilu ymmärretään kuitenkin tätä laajemmin. Kuilua ei voida ylittää vain oppimalla tuntemaan yleisön lukutapoja vaan toimittajien on tunnettava myös lukijoiden arki. Toimittajien vieraantumista arjesta pidetään saneerauspuheessa journalismin suurimpana ongelmana.

Mut jos esmes ajatellaan, että nyt tehdään työttömyysjuttuja. Vaikka työttömyys (...) pitäis koskettaa kauheen monta perhettä (...) Sitten kun mentäis, et tehhään juttuu, ni onks kenekään tutuissa {työttömiä}, niin ei! Kyl joo, mut mejän talossa on varmaan siinä alakerrassa joku! (sanoo ivallisesti). Siis se on niinkun tätä!

Kiinnittäessään huomiota sosiaalisen taustan vaikutuksiin toimittajat tekevät pesäeroa puolueettomuutta ja ulkopuolisuutta korostavaan ammatillisuuteen. Professionaalit periaatteet koetaan ajoittain jopa vahingollisiksi. Seuraavissa lainauksissa kritiikki kohdistuu ensinnäkin siihen, että 'objektiivisuus' tukee konservatiivisia arvoja ja toiseksi siihen, että *yleisjournalistinen näkemys* tarkoittaa sitä, että toimittajalla ei ole itse asiassa mitään näkemystä.

Tavallaan toi, että pienen ihmisen puolesta, voi aatella, että onks se objektiiv-

vista? Mutta kyllä minusta ne on sovittavissa, koska nyt tavallaan ollaan menty toiseen ääripäähän. Että ei puolusteta ketään. Asioita vaan hoidetaan. (...) Tavallaan nyt ollaan äärimmäisen objektiivisia. Kun asioita tapahtuu, ne todetaan. Kaikki tulee kyllä todetuksi. Että tämä objektiivisuuden nurja puoli on tässä, että asioita viileesti todetaan. Mut sitten jos siihen tulee jotakin arvoja, niin hyvin helposti siihen tulee sitten konservatiivisia arvoja.

H: Leikitään sillä tavalla riippumattomia journalisteja. Mikä mun mielestä johtaa siihen, että sitten kaikki kertoo eri aiheista samat asiat. Osa asioista jää kertomatta. Ja sitten on olemassa ikäänkuin tällainen yleisjournalistinen näkemys, jonka pohjalta mahdollisesti jaellaan mielipiteitä. Kun ihmisillä ei oo sitä omaa näkemystä. (...) Mä en tiijä, mistä se johtuu, mutta mulla on se tuntuma, että journalistit samankaltaistuvat koko ajan.

T: Mistä se johtuu?

H: No, se vois johtuu siitä, että (...) ensinnäkin jos ajatellaan kansainvälisesti, niin ei oo itä-länsi -asetelmaa. Sitte taas kotimaassa ei oo oikeisto-vasemmisto -asetelmaa. Oikeestaan ei oo mitään muuta kun raba (...) Siis arvojen murros koko yhteiskunnassa.

Sitaateissa journalismin tehtävänä ei pidetä vain tiedonvälittämistä. Esiin nousee myös epäily siitä, että journalismin ongelmia ei voida korjata vain terävöittämällä vanhoja ideoita. Jos tiedonvälitys merkitsee intressitömyyttä ja samankaltaisuutta, näiden piirteiden lisääminen ei ratkaise mitään vaan luultavasti vaikeuttaa tilannetta. Tämä ei tarkoita sitä, että saneerauspuheessa ehdotettaisiin tiedonvälityksestä luopumista, mutta sen rinnalle kaivataan erityisesti avoimempaa osallistumista. Saneerauspuheessa journalismin eettiset ideat ovat pitkälti samoja kuin muissakin puhetoissa: *maailmanparantamista, ihmisten hyvän tukemista ja pienen ihmisen puolustamista*. Saneerausvisiossa nämä tavoitteet otetaan ehkä kuitenkin vakavammin kuin mitä journalismin juhlapuheissa on tapana.

Voisinko mä tehdä sille asialle jotain, ettei ihmiset tuntis itseään niin epätoivosiks ja voimattomiks niinku ne usein tuntee nykyisin? Monella on se käsitys, et mä en voi vaikuttaa siihen mitenkään. Niin se on väärä käsitys, ettei siihen voi vaikuttaa. Jos yhä enemmän ihmisiä herää tai huomaa sen, et ne voi jotain tehdä, niin se toimii. (...) Siis journalismilla vois olla erityisasema, mut se ei oo tajunnu käyttää tätä ainakaan. Mun mielestä se ei oo tajunnu tätä käyttää. Se vois käyttää sitä.

Saneeraus- ja tavaratalopuheessa molemmissa arvostetaan 'tavallisia ihmisiä'. Kummassakaan ei kuitenkaan esitetä kovin selkeää näkemystä siitä, miten tämän arvostuksen tulisi heijastua journalismissa. Tavarataloajattelussa asiaa ei edes pohdita, koska se mitä ihmiset tekevät, on heidän oma asiansa. Saneerauspuheessa esiintyy halua mennä pidemmälle, mutta yritykset ovat olleet toistaiseksi satunnaisia eivätkä niistä saadut kokemukset ole kovin rohkaisevia. Kuten seuraavassa sitaatissa, tavallisten ihmisten sympatisoiminen kaatuu usein havaintoon, että konkreettisissa tilanteissa

näillä ei olekaan mitään sanomista.

Valitettavan usein sitten ne kommentit on – en halua nyt aliarvioida ihmisiä, maakunnan ihmisiä – mutta ne on tuommoisista vaikeista asioista, (...) lähinnä yhtä tyhjän kanssa. Että sen jutun arvo jää muutamiks tuommoisiks ”enpä tiedä -arvioiksi” ja sitten kuvan kanssa.

Kun yleisön arki koetaan luoksepäsemättömäksi, saneerauspuheessa ehdotetaan erilaisia ‘keinotekoisia’ tapoja tuottaa arkisuutta. Koska oikeiden ja autenttisten ihmisten käyttöön liittyy ongelmia, ne voidaan korvata vaikkapa kuvitteellisella ‘Miettisen perheellä’, jonka tuloja ja menoja voidaan laskea ja vertailla. Tällainen ideahan esiintyy myös muissa puhe-tavoissa. Vaikka saneerauspuhe kokee arjen puuttumisen journalismin suurimmaksi ongelmaksi, se ei näytä löytävän uusia keinoja tämän puutteen poistamiseksi.

Periaatteellisessa pohdiskelussa on edetty pidemmälle. Tämä tulee esiin erityisesti silloin, kun arkisuuden puutteen katsotaan liittyvän kirjoittamisen tapoihin ja niihin kriteereihin, jotka määräävät mikä on uutinen. Kuten journalismin samankaltaistumista arvostelevassa lainauksessa edellä kävi ilmi, saneerauspuheessa ajatellaan, että rutiininomainen suhtautuminen uutisointiin kaventaa näkökulmia. Koska ‘hiljainen murros’ ei ole perinteisesti ajateltuna uutinen, uutiskäytäntöjen pitäisi joustaa.

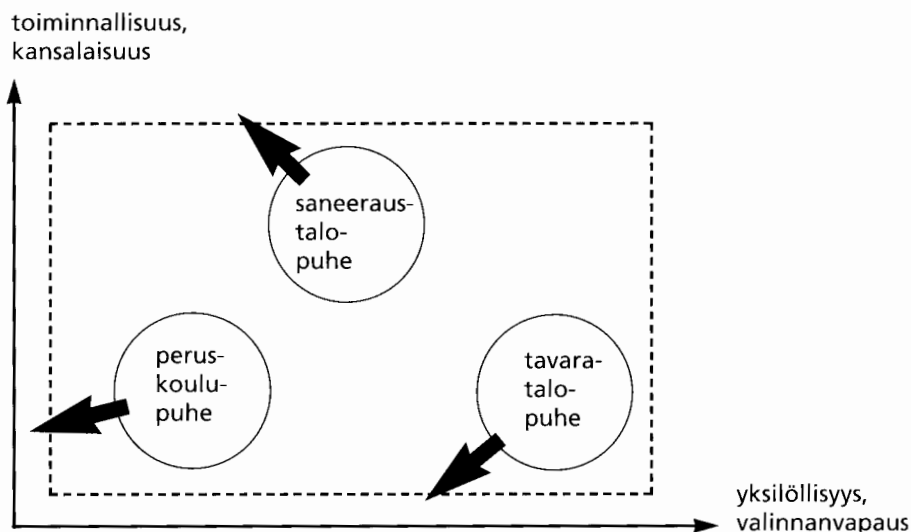
Paljon oon miettinyt juuri tällaisia niinkun pitkän aikavälin kehityksiä, pitkiä syklejä. Että millä tavalla tällaiset pitäis uutisoida, kun ne ei oo perinteisessä mielessä uutisia. (...) Minusta aika paljon kyllä jää pimentoon sitten tällaisia ihmisten elämässä tapahtuvia isoja asioita. Tällaisista just hiljaisista murrosta ja tapahtumista ja ihmisten uudelleen suuntautumista. Täähänhän liittyy se työttömyydestä uutisoimisen vaikeuskin. Jos ihmiset on vuostolkulla pitkäaikaistyöttöminä, niin ne ei enää ylitä uutiskynnystä millään tavoin. Kuitenkin olis hyvä pitää esillä. Niitä ihmisiä ei pitäis unohtaa vain sen takia, että niillä ei ole enää varaa tilatakaan meidän lehteä, ne ei kuulu enää siihen lukijakuntakuntaprofiilin (naurahtaa), mitä on tutkimuksissa todettu.

Tässä törmätään siihen ongelmaan, että saneerauspuhe kritisoi perimmäisiä uutiskäytäntöjä. Tämän kritiikin ottaminen huomioon edellyttäisi monien asioiden muuttamista samanaikaisesti. Tällaisten muutosten minimiehtona on luultavasti ainakin se, että saneeraajilla olisi esittää valmiita vaihtoehtoja. Kun niitä ei juurikaan ole, saneerauspuhe jää yleiselle tasolle. Tällaiset ehdotukset on päivittäisessä työssä ja lyhyen aikavälin suunnittelussa kaikkein helpointa torjua tai sivuuttaa.

Puhetavat ja ideat liikkeessä

Pintapuolisesti toimittajien näkemykset journalismista ja sen haasteista vaikuttavat varsin tutuilta. Journalismi toimii nykyisin entistä markkinahenkisemmässä ympäristössä ja tuo ympäristö muovaa myös journalismia, halusi se sitä tai ei. Toisaalta journalismissa pitää myös arvioida, millä ehdoilla se toimii ja millaisen panoksen se tuo omaan aikaansa. Usein tällaisessa pohdiskelussa on tapana kutistaa vaihtoehdot kahteen. Joko journalismi pitää kiinni (aikaisemmasta) autonomiastaan, vakavuudestaan ja sivistystehtävistään tai sitten se ajautuu markkinoiden ehdoilla 'sinäjournalismiin', jossa *"me, toimittajat autamme valitsemaan oikean perheauton, jonka puolesta me testaamme viinejä ja kerromme minne mennä kesälomalla"* (Bech-Karlsen 1995, 20).³

Haastattelujen analyysissä journalismin toimintaympäristö ja vaihtoehdot eivät ole näin pelkistettyjä. Se, että toimittajien puhe sisältää epävarmuutta ja ristiriitaisuuksia, on enemmän voima kuin heikkous. Se, että valmiita vaihtoehtoja ei ole, ei tarkoita etteikö niitä voitaisi keksiä. Miten tämä olisi käytännössä mahdollista, on kokonaan toinen asia. Seuraavassa yksinkertaisessa kuviossa on pyritty asettamaan nämä näkemykset 'maisemaan' ja suhteisiin toistensa kanssa.

Kuvio 1. Toimittajien puhetavat journalismin toimintaympäristöissä

Peruskouluajattelun argumentit ovat eittämättä sisäisesti loogisimpia, mutta samalla myös varsin jäykkiä. Niissä journalismin tulevaisuus riippuu ensisijaisesti ammattikunnan moraalisesta selkärangasta. Yleisö, mark-

kinavoimat ja lehdistön omistajat ovat toissijaisessa asemassa ja usein nimenomaan toimittajien vastapuolena. Journalismi ja toimittajat ovat siis yksin muita vastaan. Tällaisessa kamppailussa voimasuhteet eivät ole journalismin puolella.

Monet haastateltavista haluavat luopua ainakin osasta tuon moraalien velvoitteista ja ylenkatsovasta suhtautumisesta yleisöön. Tästä huolimatta kysymystä toimittajien itsenäisyydestä ja moraalista ei voitane – eikä ole syytäkään – täysin sivuuttaa keskusteltaessa journalismin tulevaisuudesta. Tälle keskustelulle peruskoulupuhe tarjoaa oman tiukan kompromisseja kaihtavan argumenttinsa.

Siinä missä peruskoulupuhe vaikuttaa ehdottomuudessa ehkä vanhanaikaiselta, tavaratalojattelu on vapaamielinen ja ‘ajanmukainen’. Tavaratalopuhe vaikuttaa olevan sopusoinnussa vallitsevan markkina-ajattelun kanssa, mikä on jo journalismin oman taloudellisen taustan kannalta ymmärrettävää. Toisaalta tällainen ajanmukaisuus saattaa tarkoittaa myös sitä, että se tyytyy myötäilemään vallitsevia oloja ja ajalle tyypillisiä itsensäselvyyksiä. Tämä näköalattomuus kuvastaa myös tavaratalopuheen suhdetta journalismin haasteisiin.

Kun tavaratalopuhe asettuu puolustamaan sellaisia ‘liukkaita’ arvoja kuin vapaus ja monipuolisuus, se näyttää myöntävän siihen, että nuo arvot määritellään toimitusten ulkopuolella. Tämän vastapainoksi tavaratalopuheessa esiintyy vahvoja merkkejä halusta rajoittaa noita vapauksia. Tässä lienee ristiriita, jonka takia tavaratalopuheessa vältellään periaatteellisia kantoja. Asioista halutaan puhua yleensä vain yksittäistapauksien valossa ja usein vasta sen jälkeen kun ‘vahinkoja’ on jo tapahtunut. Tällainen argumentointi ei ole välttämättä sen enempiä selkeitä kuin kovin voimallistaakaan. Toisaalta on syytä muistaa, että huomion kiinnittäminen yksittäistapauksiin johtaa usein yleisempään keskusteluun, jossa periaatteet alkavat vähitellen muotoutua.

Saneerauspuheen asenne journalismiin on haastavampi kuin edellisissä näkökulmissa. Se asettuu vastakkain sekä perinteisen ammattiajattelun että vallitsevan markkinaideologian kanssa. Tästä asemasta se kritisoi erityisesti journalismin käsitystä yleisöstä. Saneerauspuheen kysymykset siitä, tuleeko journalismin käsitellä yleisöä alamittaisina oppilaina, omasta elämästään yksin päättävänä yksilöinä vai toimivina kansalaisina, ovat ainakin toistaiseksi vakuuttavampia kuin sen vastaukset.

Saneerauspuheen tekee kiinnostavaksi jo se, että se tuo keskusteluun kolmannen elementin. Ilman sitä pohdiskelu journalismin ajankohtaisista haasteista saattaisi typistyä kahden vaihtoehdon – uuden ja vanhan – välille. Muiden puhetapojen rinnalla saneerausajattelu vaikuttaa myös utopistiselta. Näin kaiketi siksi, että tällaista journalismia ei ole meillä juuri-

kaan tehty. Tämä tarkoittaa myös sitä, että käytännön tasolla – se mikä toimittajien mielestä on lopulta ratkaisevaa – saneerauspuheen ideoita ei ole osoitettu sen enempää oikeiksi kuin vääriksi. Jo journalismista keskustelemisen takia lienee oikeutettua esittää, että myös saneerauspuheen ideoita yritettäisiin viedä käytäntöön. Tämä edellyttää yhtäältä sitä, että tältä pohjalta ajattelevat toimittajat yrittävät konkretisoida ideoitaan ja toisaalta sitä, että heille annetaan tilaa ja mahdollisuuksia toteuttaa ajatuksiaan.

Journalismin ideoiden ja käytäntöjen suhteista on syytä muistaa, että käytäntö perustuu aina joillekin ideoille. Ideat syntyvät harvoin käytännöstä erillään. Ne eivät voi kehittyä ilman keskustelua ja valmiutta kokeilla uusia ajatuksia.

*YTM Heikki Heikkilä on tutkija
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.*

Viitteet

- 1 Artikkelin perustuu Tampereen yliopiston Journalismin tutkimuksen ja kehittämistyön yksikössä tehtyyn tutkimukseen. Haastateltavista yhdeksän on miehiä ja seitsemän naisia. He edustavat kaikkia lehden osastoja. Kahta lukuunottamatta he olivat haastatteluvaiheessa kirjoittavia toimittajia. Haastattelujen litterointiin osallistuivat allekirjoittaneen lisäksi Sirpa Heiskanen ja Elina Nummelin.
- 2 Puhetapa viittaa suhteellisen eheään, johdonmukaiseen ja perusteltuun kantaan tai viitekehukseen, joka yhdistää monia puhujia ja puhetilanteita. Toiston välttämiseksi käytän puhettavan synonyymeinä myös sanoja 'puhe', 'ajattelu' ja 'visio'.
- 3 Erkki Lehtola (1997, 42) esitti Bech-Karlsenia jonkin verran moniulotteisemman analyysin jo vuonna 1986 arvioidessaan Uuden Suomen sittemmin epäonnistunutta 'pelastusohjelmaa': "Kun Uudella Suomella meni oikein huonosti, se pystytti teiden varsille mainostauluja, joissa luki: Uusi Suomi - uutisille tausta. Se oli kunniallinen tie, mutta se vei lehden lähes konkurssin partaalle. Vuosisadan lehti uudistuksen jälkeen Uusi Suomi on jättänyt taustat vähemmälle mutta tuonut makuja enemmän. Uuden Suomen Viiniklubin kaltaisilla hankkeilla halutaan nostaa lehden statusta siihen suuntaan, että se pääsisi osalliseksi merkittävämääräisestä. Uudella Suomella on kuitenkin rohkeutta sanoa ääneen julkaisupolitiikkansa tavoite: "Uuden Suomen ja Iltalehden lukijat ovat matkailupalveluiden suurkuluttajia", kertoo lehden mainos. Ei kuitenkaan ole syytä naulata Uutta Suomea erikseen seinälle. Samat toteamukset pätevät muuallakin. Uusi Suomi on vain sikäli kiinnostava tapaus, koska siellä on kysymys sinänsä kunnioitettavasta pelastusohjelmasta, eikä se näytä sujuvan kuin kulutukseen yllyttämällä."

Kirjallisuus

Bech-Karlsen, Jo (1995)

Det journalistiske selvbedraget. Norsk Medietidskrift (1995):1.

Lehtola, Erkki (1997)

Missä on lehdistön paikat. Kirjoituksia sanoista ja maailmoista.

Toimittaneet Jyrki Lehtola ja Raimo Seppälä. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.

Rosen, Jay (1995)

Journalismin New Deal. Jay Rosenin haastattelu. Tiedotustutkimus 18(1995):3.